

JULIANEHÅB KIRKE I FORTID OG NUTID

I ANLEDNING AF KIRKENS 125-ÅRS JUBILÆUM

Af lektor, provst *Aage Bugge*

II

Hvis man gennemgår udviklingen og hovedbegivenhederne i den grønlandske missions- og kirkehistorie, kan det undertiden slå en, hvor påfaldende sjældent det ellers så overordentlig vigtige og folkerige Julianehåb distrikt omtales i forhold til andre egne af landet. I ældre tid synes de bedst kendte missionærnavne at fordele sig fra Frederikshåb over Godthåb og nordpå, mens Julianehåb i lang tid står ligesom i skygge. Desuden har storisforhold m. m. givet distriktet en vis isolation, ligesom det jo også i nutiden gennem fåreavlen har en række helt særlige erhvervsproblemer. Isolationen bidrog også til, at en række kirkelige rørelser i Midtgrønland og Diskobugten, f. eks. efter 1900 den kirkelige samfundsbevægelse, pekatigîngniat, aldrig slog særlig stærkt rod i de sydligste egne. Derimod kan det siges, at befolkningen modtog et pietistisk islæt gennem brødremenighedens stærke udbredelse syd for Julianehåb, indtil disse forlod landet i 1900. Det mærkes undertiden endnu og giver også en vis efterklang i et par af Henrik Lunds salmer.

Da det i 1845 ved Godthåb nyoprettede seminarium havde lidt småt med elever, flyttede dets forstander C. E. Janssen til Julianehåb som præst 1851-53, også for at virke for tilgang af seminarieelever. Lidt senere tegner der sig før og efter århundredskiftet en række for denne generation velkendte navne på danske og indfødte præster og overkateketer.

Før 1900 træffer man ved Julianehåb præstenavne som Skaarup, oversætteren af Hansêraks dagbog (se Thalbitzers udg. i Grønlands Selskabs publikationer) - E. Lützen, der i samarbejde med overkateket Dahl udgav det første grønlandske kirkelige tidsskrift „Ekêrsautigssiat“, - Frantzen - fra 1900 bl. a. Vibæk, der udgav de kendte „100 timer i grønlandsk“, samt navne som Frederik Balle, C. Wagner, E. Jespersen o. a. Det var Frederik Balle, der kort forinden havde undervist og døbt de sidste til Kap Farvel distriktet indvandrede østgrønlandere. Samtidig virkede i en årrække den kendte indfødte præst Jens Chemnitz (senior) i syddistriktet, hvor han også blev pioner for fåreavlens indførelse i Grønland.

Disse egne har ligeledes udvist en række særprægede overkateketer, af hvilke flere i bedste forstand var et hoved højere end alt folket. Der går her en linie fra Hansêrak, styrmand og tolk for Gustav Holm på østkystekspeditionen i 1880'erne, og til nutiden. Omkring 1900 bør nævnes Isak Lund ved Nanortalik, og ved Frederiksdal gjorde atter senere overkateket Josva Kleist en særdeles mærkbar indsats. Isak Lunds søn, digterpræsten Henrik Lund, og den i sommer ordinerede Isak Lund (ikke at forveksle med digterpræstens fader) indtog begge i en lang årrække en udpræget førerstilling blandt distriktets overkateketer, før de blev ordinerede honoris causa på deres ældre dage. Henrik Lunds stærke personlighed har i forbindelse med hans digtning været med til at præge syddistriktet og bidraget betydeligt til, at det, også kirkeligt, fik sit eget ansigt; men samtidig er digterpræstens indsats et af de mest afgørende bidrag, som syddistriktet i nyere tid har givet til grønlændernes samlede åndelige udvikling.

Befolkningen ved Julianehåb er naturligt nok i besiddelse af en vis lokalpatriotisme, der også kirkeligt kom til orde under bispebesøget i 1953, idet hidtil kun Godthåb i 1921 havde haft bispebesøg. Ligeledes havde de tidligere i Grønland stedfundne præsteordinationer forhen været fordelt på de kirkehistoriske hovedcentre Godthåb og Jakobshavn, hvorfor befolkningen da også i 1957 gav udtryk for deres glæde over, at der nu for første gang blev holdt præsteordination ved stedet. Det blev imidlertid til to kirkelige festdage i træk, idet ordinationen fandt sted dagen før Julianehåb kirkes 125-års jubilæum. Vi er hermed atter tilbage ved distriktets hovedkirke, hvis forhistorie har været omtalt i forrige artikel. Af kirkens senere data skal her kortelig nævnes:

1872. Endnu så sent som omkring 100-års jubilæet i 1932 havde daværende præst ved Julianehåb, Nicolai Balle, lejlighed til at høre et par personlige beretninger fra 50-års festen, som denne endnu erindredes af et par af byens allerældste. Det lidet, der blev berettet, var dog ensidig praktisk betonet og drejede sig udelukkende om provianteringen af de i dagens anledning mange tilrejsende. For at holde folk mætte og glade skulle der endnu den gang godt med sælkød til. Det magtede man jo også. Det var „den gang, da der endnu kogtes hele sæler i store gryder“, og som et led i festforanstaltningerne var hver fanger blevet indtrængende opfordret til at levere et solidt bidrag af sælkød.

1911 og nogle år fremefter blev kirken underkastet en grundig restaurering og gennemgik ret betydelige ændringer, der ikke alle kan nævnes eller her tidsfæstes lige nøjagtigt. „Grønland“, 1921 II, beskriver kirken og nogle af de stedfundne ændringer som følger:

„Kirke (opf. 1832), 14×11×3,6 m indvendig, af Bindingsværk og Bræder, rødmalet med grønt Tag og forsynet med et lille ottekantet Klokketaarn. Kirken har

*Under festgudstjenesterne var et højtaleranlæg anbragt udenfor kirken,
hvor en del af befolkningen kunne aflytte talerne.*

Foto: Chr. Vibe

NB. Da indgangsdøren er flyttet til gavlen mod elven, ses den i modsætning til ældre billeder (f. eks. i artikel I) ikke længere på facaden.

Orgel og Alter med Altertavle (Jesus stiller Stormen paa Søen, af Anker Lund). I Kirken hænger en smuk Malmlysekrone og en lille Brig, F. VI 1840, „lavet af nogle overvintrende skibsfolk“. Paa Kalk og Disk er indgraveret „Til Julianehaab Kirke“ og paa en lille Sygekalk „Til Grønlands første Kirke fra Hans Egedes Datterdatters Datter“.

Efter reparationerne i 1911 og følgende år blev kirken både rummeligere og friskere end tidligere. Fra min første barndom husker jeg da også selv Julianehaab kirke som betydeligt mørkere end den nuværende. Hertil kom, at pulpituret, der fandtes i den ene ende af den oprindelige kirke, og som ligeledes blev fjernet ved

reparationen, virkede afgjort trykkende. Jeg fik det dengang som en indgroet ide, at de, der satte sig under pulpituret, derved tabte sig i et sært halvmørke og kom til at se så underligt duknakkede ud.*

Alteret i Julianehåb kirke vender som bekendt mod vest, hvilket er imod den normale kirkeskik. Ved reparationen blev det løftet op på den nuværende, stærkt fremtrædende forhøjning med trappetrin, som ikke fandtes i den oprindelige kirke. Til gavlen i den modsatte (østlige) ende blev der senere (ca. 1924) føjet et bislag, der kom til at tjene som våbenhus og således, at man førte hovedindgangen ind ad denne vej, som vi nu kender det. - Man sløjfede da den oprindelige indgang fra facaden mod hovedvejen, sådan som den figurerer på ældre billeder.

Oprindelig fandtes også en indgang på kirkens bagside med opgang til loftet samt et primitivt ligrum. En oprindelig særskilt præsteindgang siges desuden at være blevet afdækket, da klinkebelægningen blev borttaget, men denne lille indgang blev nu definitivt fjernet.

Et fotografi af en del af kirkens indre fra 1908 udviser, at flere bænke var uden rygstød. Der var ingen midtergang mellem bænkene, og prædikestolen, der nu står ved siden af alteret, ses den gang som en lille primitiv talerstol lige foran kirkebænkene.

Fra kirkens ældste tid stammer bl. a. (jfr. yderligere oplysninger fra pastor B. Lyng, Julianehåb) en dåbskande af tin, som var en gave fra kaptajn Gram og styrmand Humle 1837, idet begge havde overværet den oprindelige indvielse. Hertil kommer fra ældre tid malerierne af Hans Egede og Poul Egede, malet 1837 af R. Carlsen. Altertavlen er skænket af DMS's tidligere sekretær, pastor Toft. Maleriet af Bone Falch Rønne er udført ved Frederikke Warburg. Endelig er der den velkendte takketavle fra kirkens allerførste indvielse, som missionær Esmann havde skænket og omtaler i sin beretning til DMS om indvielsen 1832. (Se også nærmere kolonibestyrer Aage Essemanns nedenfor citerede artikel i Grønlands Selskabs årsskrift 1931). Missionær Esmann nævner, at tavlen ved indvielsen blev anbragt på noget, han kalder „orgelstolen“. Dog er det ikke muligt at oplyse, hvad „orgelstolen“ var, og hvor tidligt der overhovedet kom orgel eller vel rettere et harmonium i kirken. (Pulpituret brugtes i sin tid til korsangere.) På billedet fra 1908 er takketavlen anbragt på en sidevæg og er nu ophængt over det indre af kirkens hovedindgang. Indskriften er en tak til kirkens givere, DMS. Den er affattet af Esmann personlig og lyder: „I gav os Templet og lod os sjæleglade finde, modtag vor Tak! Stedse vi velsigne skal jert Minde.“

* Nogle af nedenstående oplysninger er modtaget fra fhv. kolonibestyrer Langskov, der i nært samarbejde med dav. assistent Ibsen forestod restaureringen, samt fra pastor em. E. Jespersen, der fra 1910 og i en årrække var præst ved Julianehåb.

Foto: Chr. Vibe

*Udenfor Julianehåb præstebolig efter pastor Isak Lunds ordination.
Fra venstre ses fru Lund (ordinandens frue), derpå ordinanden Isak Lund, og videre præsterne A. Høegh,
Aage Bugge, G. Egede, B. Lyng, H. Balle, Jens Chemnitz og Karl Chemnitz.*

1932. Angående hundredårsjubilæet kan bedst henvises til pastor N. Balles udførlige beskrivelse i Meddelelser fra Den grønlandske Kirkesag 1933. Blandt de mange tilrejsende gæster var dengang Knud Rasmussen, der kom lidt for sent på grund af en ændring i gudstjenestetiden. Han ankom midt i det hele med flyver fra Ivigtut, og lyden af en flyver hen over kirken gav et ejendommeligt akkompagnement til højtiden i kirken, men uden at virke forstyrrende. Blandt festdeltagerne var også kolonibestyrer Ibsen, der i nøje samarbejde med den kendte indfødte tømrermester Pavia Høegh i en lang årrække havde virket for kirkens

udvidelse og modernisering. Ved aftenmødet i kirken var der solosang af distriktslæge Laurent-Christensen og foredrag ved pastor Balle om kirkens historie.

1957 havde jeg personlig den glæde at deltage i kirkens 125-års jubilæum den 29. juli i følge med missionær Hans Munck, den danske folkekirkes udsending for dette år. Der var mangfoldige tilrejsende foruden præster og kateketer. Provst H. Balle ankom fra Godthåb og holdt ordination søndag den 28. juli. Dagen efter faldt jubilæumsdagen, og begge dage havde vi det mest strålende vejr. Byen var fortsat festklædt på anden dag. Klokkeren 12 var der halv fridag over hele linien, og da præster og kateketer kl. 14 gik i procession til kirken, var der samlet en myldrende, broget menneskemængde. Ind imellem vrimlede det med et utal af fotografer. Kirkens præst, pastor B. Lynge, havde haft travle dage, men alt var ordnet og tilrettelagt på det bedste. Et højtalerapparat var anbragt udenfor kirken, hvor de mange, der ikke fik plads indenfor, kunne sidde i solskinnet og følge med i talerne. Spejderne dannede et nydeligt spalier og holdt orden udenfor kirken. Også senere på dagen ydede de fremragende hjælp under det store folkemøde med kaffedrikning omkring springvandet på torvet.

Ved festgudstjenesten på grønlandsk og dansk talte først provst Balle, der samtidig oplæste telegrafiske hilsner fra biskoppen, fra DMS og andre. Derpå talte pastor B. Lynge og undertegnede. Det samlede sig i en tak for kirken som et åndeligt midtpunkt i fortid og nutid, men samtidig var det en tak, der måtte indeholde en forpligtelse overfor den menighed, kirken vil tjene, og det værdifulde initiativ, der dannede en så smuk indledning til Julianehåb kirkes særlige historie.

Iøvrigt mærkedes det også, at man stod overfor det ubestridelige faktum, at Julianehåb by i vore dage med sin meget store udvidelse tæller ca. 1570 indbyggere imod f. eks. ca. 350 i 1909. Pastor Lynge havde på selve dagen startet en indsamling til kirkens meget tiltrængte udvidelse. Selv om det kun vil blive en dråbe i havet overfor de udgifter, en sådan udvidelse og modernisering vil medføre, var det smukt at se, hvad der indkom af gaver, også fra befolkningen udenfor selve Julianehåb. Fra menigheden ved Lichtenau modtog indsamlingen således en fællesgave på 300 kroner.

Om aftenen samledes talrige indbudte i den nye husmoderskoles smukke lokaler. Blandt de mange talere kunne dr. phil. Poul Hansen her berette om indtryk fra sin deltagelse i det forrige jubilæum 1932, og mod aftenens slutning bragte pens. smedemester John Høegh befolkningens hjertelige tak for de gode og indholdsrige minder, man ville bevare fra ordinationen og Julianehåb kirkes jubilæumsdag.

Tilføjelse til *litteraturlisten* i artikel I: Se også artikel ved kolonibestyrer Aage Essemann: Magnus Vilhelm Esmann. I Anledning af Julianehaab Kirkes 100 Aars Jubilæum den 29. Juli 1932: Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1930-31, 1931.